

Ene / nowella

Category: Hekaýalar, Kitapcy
написано kitapcy | 21 январа, 2025
Ene / nowella ENE

«Aglasa enem aglar...»

Ýigidiň jesedi indi iki günden bäri derýanyň aňry etegindäki, keseki ýurda degişli bolan ýerde gara depe bolup gölerip ýatyr.

Marçak obasy derýa ýeňsesindäki Owgan obalarynyň biri bilen bir derýany orta alyp, bary-ýogy alty-ýedi ýüz ädim aralykda «onda sen, munda men» bolşup oturan goňşy obalaryň birisi. Ýigidiň yzyndan düýn şol ýerde owgan pelteňiniň (pelteň – esger) atan ýekeje oky ýetipdi. Ol indi şol ýatan ýerinde emedeklöp derýa ýetip gelýäne meňzäp ýatyrdy. Pelteňleriň ikisi şondan bäri ýigidiň beýleräginde garawulçylyk çekip otyrdylar.

Ýyl gurak gelipdi. Üstesine, ýurt içi hem bulaşykdy, kimse baý diýip türmä salynsa, ençemeleri maşgalalary bilen zir-zöwran edilip, alysdan-alys ýurtlara sürgün edilipdi. Hemişe

gabihatlyk bolan ýerden göterilişi ýaly, bu obadanam rysgal ymykly göterilipdi. Ýigit dek mundan iki gün ozal, ýanynyň iki sany ýoldaşy bilen, öýden tapan-tupan, bir put-iki put dänä çalşyp bolaýjak goşa bilezikdir haly düşekçesini alyp gidipdi. Alyş-çalyş bu iki goňşy obanyň arasynda ozalam edilmeýän zat däldi. Diňe orus ýurdy alyp, «mundan bäre meniňki, ondan aňry seniňki» edensoň, gatnaşyk selçeňleşipdi.

Ozallar derýanyň ilersi onuň gaýrasynda ýaşaýanlaryň arzuwly ýeridi, köplenç, derýanyň gaýrasynda ýaşaýanlar mal-gara sürüp gelip, ony bu ýerde bol bolýan bugdaýdyr mekgejowene çalşyp, eşek, düýe ýüklenip giderdiler. Goňşy berekedinden peýdalanardylar. Täze hökümet gatnaşyk edilmegini islemeýän-de bolsa, barybir, henizem ogryn-dogryn baryş-gelişler galmandy. «Açlyk näme iýdirmez...» diýleni, soňky döwürde derýanyň ilersindäki marçaklylar derýanyň gaýrasyna ogryn-dogryn alyş-çalşa gatnamaly bolupdylar.

Merhumy öýüne ýygnamak, ony öz topragynda ýer-jaý etmek üçim pelteňlerbaşy bilen edilen ilkinji synanyşyk netijesiz bolupdy, ýogsam, oňa ýörite derýanyň iki tarapynda hem tanalyp-hormatlanýan ahun adamy öňe salyp, ýüz tutup görüpdiler.

Soňra ýigidiň doganoglan agasy bir öküzi yzyna düşûrip getirip toraňnylykda, owgan pelteňlerine görünýän ýerde daňyp, olar bilen gepleşik geçirmäge çalşypdy. Pelteňler öz arasynda it ýakalaşan ýaly wagyrdaşyp näçe maslahatlaşsalar-da, wagty bilen anyk bir netijä gelip bilmändiler. Ýigit bolsa henizem derýanyň aňyrsynda ýapynyň ýüzünde şol ýatan ýerinde ýatyrdy...

Öýde oturyp, erkekleriň ol ýerdäki balasynyň jesediniň getirilmegine garaşa-garaşa halys bolan ene ahyr karar tapman, birki sany aýal bilen gijöýlänler derýanyň boýuna geldi. Bu ýerde depäniň üstünde oglanyň garyndaşlary üýşüşip, öz keseki ýerinde ýatan jesetlerini gözleri bilen garawullaşyp, örtenişip otyrdylar.

Enäni görüp, onuň goňşy obadan gelen dogany alada galdy:

– Sen oturybermeli ekeniň-dä...

– Oturyp bolýarmy?

Ene ýüzugra oňa guraksy jogap berdi-de, ot ýakyşyp, maslahat

edip oturan hossarlaryň gapdalyndan geçip, depäniň eňňidine ýetip aýak çekdi.

Bu ýerden ýigidiň ýatan ýeri has gowy görünýärdi, aşakda guduman derýa aýlanyp-öwrülip akyp ýatyr, ýigidiň ýatan yeriniň aşak etegi on-ýigrimi ädim töweregi ýaýylyp oturan eňňit, derýa tolkunlaty şol eňňidiň etegini ýalap, süýkenişip akýarlar.

Ene bu görnüşi synlap, ilki: «Hä, balam derýa-ha ýetiberen ekeni, oňa bir özüni zyňyp bilen bolsaň-a, tolkunlar seni öz kenarymyza aşyrdy» diýip oýlandy. Soň bolsa suwuň batly akýşyndan çen tutup: «Bu ýer şeýle çuňam bolmaly däl...» diýip pikir etdi. Soňam ene derýanyň öz kenarlaryndaky başlaryny suwa egşip, haýsydyr bir aňyrdan ýüzüp gelýäne kömek bermek üçin uzyn-syryk gollaryny uzadyşyp duran toraňňy şahalaryndan wagty bilen gözünü aýyrmady. Pikirinde, aňyrdan gaçyp gelýän ogluny şol toraňňy şahalaryna ýapyşdyryp, bu kenara geçirdi.

Ene birsalym derýa arkasyny synlap, bagry birýan-gözi girýan bolup duransoň, bile gelen aýallaram alyp yzyna dolandy. Ot ýakyp oturanlaryň tarapyna seretmän, öňe – birýerlere seredip, olaryň gapdalyna geçdi. Gele-gelmäne-de, öýüň bir duluna çekilip, üstüni köne don bilen bürenip, gabra meňzäp ýatdy.

Garaňky düşensoň depede gözegçilik çekip oturanlar hem biraz ýylynmaga, ol ýerde ýatan merhumy almagyň maslahatyny täzedden giňişlikde etmäge öýe ýygnandylar. Nädilende nä boljagyny ölçerişip-döküşip, pikir basyşyp otyrdylar.

Gijäniň bir wagty – ene aýak ýoluna çykan wagty hem goňşy öýde henizem adamlaryň hümürdisi bardy.

* * *

Daň saz beriberende ýeňsede birden oba itleriniň gowurdysy artdy. Kim-de bolsa bir ýat adamyň töwerekde peýda bolany belli boldy. Onýança kimdir biriniň aňyrdan aldyrany bar ýaly, itleriň öňi bolup ylgap gelýäni göründi. Merhumyň garyndaşlary bu mahal ýene-de depä gidip, merhuma gözegçilik edip, ony almagyň täzedden ugruna çykmagyň pikiri bilen otyrdylar. Aňyrdan ylgap gelen adam gapynyň öňüne hümerlenişip çykan

adamlary görüp, demi-demine ýetmän: «...Ol ýere baryň, derýa boýa baryň!» diýip, bir bolmasy işiň bolanyny öz howlukmaç hereketi bilen mälim etdi. Adamlar som-saýak bolup, ylgaşyp derýanyň boýuna baran mahallary, öz öňlerinde süllümbaý ezilen enäniň kuwatdan düşüp, zzy bilen beýleki kenardan süýröp gelen toraňny salynyň iki-üç ädim öň ýanynda ýüzin düşüp ýatanyny gördüler. Toraňny salyň üstünde merhum ýigit dem-düýtsiz ýatyrdy.

Derýanyň o başynda bolsa häzir ahmallygyny aldyran, başlary seleň selleli, ak balak, sölite ak köýnekli pelteňler ahmyr edişip, bir-birleri bilen büküdişip, ellerini salgaşyp, gaharly wal-wallaşýardylar.

Adamlar ýerli-ýerden gelip, goltugyndan göteren mahaly, surnugan ene dişinden syzdyryp eşidiler-eşidilmez dillendi:

– Alyň-da, indi ýer-jaý ediberiň!

Adamlar merhumy alyp ugran mahaly jahan henizem oňly ýagtylmaga ýetişmändi. Ýüzüne gara çeken sag kenar, çep kenardan daşlaşyp barýan toparyň zzyndan düşnüksiz seredip galdy.

Agageldi ALLANAZAROW. Hekaýalar